

ספרות- הסיפור קצר

• מאפיינים

• סיכומים לסיפור אחרי 20 שנה – נגיב מחפוז

לפני שמתחילים ללמד סיפור קצר יש להתייחס למאפיינים הייחודיים שלו:

מאפייני הסיפור הקצר:

המאפיין הקלאסי של הסיפור הקצר הוא שלושת המוסכמות: אחדות הזמן, המקום והעלילה

שהם מרכיביו העיקריים של הסיפור הקצר:

- **העלילה** - השתלשלות המאורעות בסיפור. בסיפור הקצר יש בדרי"כ עלילה אחת. מבנה העלילה: מבוא (אקספוזיציה) - פעולה עולה - הסתבכות - שיא - פעולה יורדת (התרת ההסתבכות) - סיום (פתוח, סגור, מעגלי או פואנטה).
- **הדמויות** - הנפשות הפועלות בסיפור. הדמויות בסיפור הקצר מעטות יחסית. בדרך כלל יש דמות ראשית אחת ודמויות משנה.
- **המוטיב** - לפעמים עומד במרכז הסיפור מוטיב - מילה, רעיון או תבנית חוזרת שתפקידם להדגיש רעיון. המוטיב משמש כסמל, שמסביבו מתמקדות המשמעויות השונות של הסיפור.
- **זמן** - בדרי"כ הסיפור מתרחש במהלך זמן קצר, מספר שעות, יממה, שבוע או בדילוגים גדולים של 20 שנה ויותר.

העלילה:

מבנה הקלאסי של הסיפור הקצר הוא פירמידה אשר בראשה נמצאת נקודת השיא. השלבים במבנה הם:

- **אקספוזיציה** - המבוא לסיפור הקצר. רקע קצר על הזמן והמקום של התרחשות העלילה
- **סיבוך** - השלב העלילתי שבו מופר המצב המאוזן ששרר לפני שהסתבכה העלילה
- **מפנה** - כשהתנועה העלילתית משנה את כיוונה. מפנה יכול להתרחש לפני השיא או אחרי השיא. לעתים הוא השיא עצמו.
- **השיא** - המקום בו הסיבוך מגיע לשיאו או המקום ה"מותח" ביותר בעלילה
- **התרה** - שלב המציג את פתרון הבעיה העלילתית שהעמיד הסיבוך

המספר בסיפור הקצר:

בסיפורים, בדרך כלל, אין המספר מספר על עצמו אלא מתפקד רק כמרכיב המאפשר את קיום הסיפור. המספרים בסיפור הקצר נחלקים לסוגים שונים:

- **מספר כל יודע** - מספר הנמצא מחוץ לעולם שעליו הוא מספר, ומסוגל לשוטט בזמן ובחלל כרצונו. תוך כדי הסיפור הוא מסוגל לתאר את המחשבות והרגשות של גיבוריו, את המצבים הנעלמים מעיני אחרים ואת העבר והעתיד של הדמויות. המספר הכול יודע מספר הכול ברמה האובייקטיבית, הוא יודע הכול בוודאות, ולעולם אינו תוהה על דבר זה או אחר. (לדוגמה: "ולפתע נכנס לחדר אדם, שכנראה היה חברו של הילד." המספר הכול יודע לעולם לא ישערייתהה לגבי הדמות, הוא מספר כל יודע - הוא יודע בוודאות שזהו חברו של הילד, לכן יכתוב: "ולפתע נכנס לחדר אדם, הוא היה חברו של הילד").
- **מספר חיצוני** - מספר הצמוד לנקודת המבט של אחת הדמויות: המחבר מתאר את המראות מנקודת מבט של אחת הדמויות. הוא מספר את הסיפור מנקודת הראייה המצומצמת שלה. דמות זו אינה חייבת להיות דמות מרכזית.

- **מספר בלתי מהימן** - מידת המעורבות כמו גם מאפיינים אחרים (למשל: רמת ההשכלה, מידת השפיות, התגלות סתירות בדברי המספר ועוד) יכולה להשפיע על מהימנותו של המספר. מספר בלתי מהימן הוא מספר העשוי להסתיר את האמת ולמסור עובדות ודעות שאינן מוכחות ביצירה, והמחבר המובלע מתנגד לדעותיו.
- **מספר דמות** - מספר המהווה חלק מעולם הסיפור, ומתוכו מספר אותו. הוא נחלק לשני סוגים:
- **מספר עד** - המספר מספר על דמויות שפגש או על אירועים שחוה ולפיכך הוא מעורב בסיפור. מעורבות זו מקנה לו עמדה מסוימת ואינה מאפשרת לו להיות ניטרלי. הוא מצוי בתוך הסיפור, ולכן ידיעתו מוגבלת.
- **מספר גיבור** - זהו למעשה מספר-עד המעמיד את עצמו בתור הגיבור המרכזי, המספר הגיבור מספר את הסיפור בגוף ראשון. הוא עשוי להגביה את עצמו, לגמד את דמותו או לתאר את חייו הפנימיים בפירוט רב.

מידת המעורבות של המספר מתחלקת גם היא לשני סוגים:

- **מספר בלתי מתערב** - מספר המשתדל להיות ניטרלי ואובייקטיבי ככל האפשר. הוא אינו נוקט עמדה מוצהרת בסיפור.
- **מספר מתערב** - מספר הנוטה להביע את עמדתו כלפי הדמויות או ההתרחשויות בסיפור הקצר. הוא עשוי לפרש התנהגות הגיבורים לפי ראות עיניו. יש שהוא מעדיף דמות אחת על דמות אחרת.

מצגת מלווה – מאפייני הסיפור הקצר תמצאו באתר היל"ה/החברה למתנ"סים

סיפור 1 - אחרי עשרים שנה / נגיב מחפוז

פעילות טרום קריאה

שאלת שאלות מתוך הכותרת:

מה עולה בדעתך כאשר אתה קורא את הכותרת?

מה היית מצפה שיקרה בסיפור?

שאלת שאלות מתוך האקספוזיציה:

אקספוזיציה:

היא מידע ראשוני, בסיסי הנמסר ביצירה ותפקידו להציג בפני הקורא מידע שישמש אותו להבנת היצירה: מידע על הדמויות, על מקום התרחשות העלילה ועל הזמן בו מתרחשת העלילה. (מטיח)

האקספוזיציה בסיפור:

” מרה ואכזרית תהיה המערכה אשר תרווה את צימאון הנקמה, הסבלנות והציפיות במשך עשרים שנה. פני האיש מזרה אימה. (מפיצים אימה) סביבו ואחריו הלכו העוזרים, מהם הנושאים אלות, מהם הנושאים סלים מלאי אבנים גדולות משוננות. (מחודדות) האנשים צעדו בדרך השוממה אל ההר, דרוכים לקרב, והכרת פניהם אומרת: הגיעה שעתך, שכונת שרדאחה. מדי פעם היה עובד נקיון או עובד בכביש מפנה מבטו אל התהלוכה ואל האיש שבמרכזה תוך תימהון וסקרנות תהו מיהו הגברתן שאיש לא ראהו לפני – כן הכר תכירוהו, עוד תדעו מיהו, חבורת זבובים שכמותכם. השמש הכתה בקרניה היוקדות (השורפות) על הכיפות הרקומות ורוח חמסינית הלהיטה את הפנים ומילאה את האוויר קדרות ואימה”

מהן התחושות העולות בך לאחר קריאת האקספוזיציה?

מה אתה חושב קרה לפני עשרים שנה שמצדיק שנאה כזו ורצון לנקמה?

מה אתה מצפה שיקרה בסיפור לאחר קריאת האקספוזיציה?

הסופר נגיב מחפוז

נולד בשנת 1911 בקהיר למשפחה מהמעמד הבינוני. בוגר אוני' קהיר בפילוסופיה. החל לפרסם סיפורים קצרים בשנות השלושים, אחר כך רומנים היסטוריים. מאמצע שנות הארבעים התמקד בקהיר בת זמנו, באוכלוסייתה ובתהפוכות ההיסטוריות שהתחוללו במצרים. חופש הפרט, מקומה של הדת והיחס בינה ובין הקדמה העסיקו אותו ביצירותיו. נחשב לגדול המספרים של ימינו בערבית. בשנת 1988 זכה בפרס נובל לספרות, נפטר באוגוסט 2006. (ויקיפדיה)

פסל דמותו של נגיב מחפוז בקהיר

<http://www.bagrutbesafrut.co.il/377.pdf> : הסיפור

<http://www.textologia.net/?p=28672> : סיכום

סיכום נוסף:

תקציר העלילה

גיבור הסיפור שרשארה יוצא בראש חבורת אנשיו לכיוון שכונת שרדאחה כדי לנקום. שרשארה נולד בשכונת שרדאחה. הוא היה יתום ועבד אצל עושה האוכפים. הוא התאהב בזינב, אולם בערב הכלולות התנפלו עליו אנשי השכונה בהנהגתו של להלובה, גיבור השכונה, הכו אותו, ביזו אותו, ולהלובה אילץ אותו, תוך השפלתו, לגרש את אשתו שזה עתה נישא לה. עשרים שנה שהה שרשארה באלכסנדריה וריכז את כל מחשבותיו ואת כל מעשיו בשאיפה לנקמה. וכעת הוא צועד בראש אנשיו לשכונתו כדי להגשים את מטרתו תוך הפחדת הצופים בו בדרכים, אולם בבואו לשכונה אינו מוצא איש. הוא פונה למי שהיה מעסיקו (לעושה האוכפים), וממנו הוא שומע כי להלובה מת לפני שנים אחדות. ידיעה זו מעוררת אצלו תסכול ואכזבה עצומים. הגיבור משלח את אנשיו והולך לראות את האישה שאהב. המפגש עם זינב מותיר תחושת חלל איומה: הגיבור אינו חש את רגשות האהבה שחש בזמנו כלפי אישה זו, השיחה עמה אינה קולחת ומרובות השתיקות ביניהם, וכאשר היא מציינת את עובדת חזרתו, הוא מציין כי שיבתו הייתה לו אכזבה. בסיום הסיפור שרשארה נפרד מהאישה, אינו חוזר אל אנשיו, אלא פונה אל עבר השדות.

מבנה הסיפור

הפתיחה: מופיעים הנושא המרכזי, הדמות המרכזית והמוטיבים העיקריים בסיפור. כבר במשפט הראשון אנו מבינים כי הגיבור צמא לנקמה לאחר עשרים שנות הכנה וצפייה, וכי המערכה תהיה קשה: "מרה ואכזרית תהייה המערכה אשר תרווה את צימאון הנקמה, הסבלנות, והצפיות במשך עשרים שנה". בפסקה השנייה מופיע משפט המתמצת את העלילה: "הדרך השוממה המוליכה אל ההר", כלומר שלא כמו ההר שמהווה את המטרה, את נקודת השיא, את סיפוק הרגש, הגיבור מוצא את עצמו בסיום הסיפור כשהוא פונה אל עבר השדות (הר - גבוה, שדות - שפל. סמל לריקנות, לסתמייות). האווירה העולה מן הקטע הראשון - אווירה של פחד, אימה, מתח. המספר מעצב את האווירה בכמה אמצעים: א. באמצעות הרהוריו של הגיבור המשולבים עם דברי המספר הכול-יודע. טכניקת כתיבה זו מכונה דיבור משולב. בדיבור משולב לא תמיד ברור מפי מי נאמרים

הדברים. דברי המספר נאמרים בגוף שלישי, ואילו תודעתו של הגיבור (הרהוריו) מתבטאת באמצעות מונולוג פנימי, שבו מדבר הגיבור אל עצמו בגוף שני (נוכח). דבר זה מעצים את היסוד הדרמטי.

דוגמאות:

- "כשכל תקוותך בחיים: לנקום."
 - "אולם שאיפתך לנקם לא ראתה ביקום דבר..."
 - "הכר תכירוהו, ותדעוהו, הוי זבובי היקום!" – בדוגמה האחרונה אין הגיבור מדבר אל עצמו, אלא מדבר על עצמו בגוף שלישי.
- הדיבורים על נקמה שהוזכרו קודם לכן יחד עם הרהורי הגיבור עוזרים ליצור את האווירה.
- ב. באמצעות תיאור חיצוני של הגיבור ושל אנשי חבורתו.

דוגמאות:

- "פני האיש היו זורי אימה... " (מטילי פחד)
- "האנשים צעדו... דרוכים לקרב והכרת פניהם אומרת: הגיעה שעתך, יא שרדאחה."
- "פני שרשארה זעפו..."
- הגיבור מתואר כגברתן (בריון): "תוהים הם על הגברתן..."
- ג. כלי הנשק שנושאים הגיבור וחבורתו מרמזים על שימוש בהם בהמשך.
- "... ואחריו הלכו העוזרים, מהם הנושאים אלות, מהם הנושאים סלים מלאים אבנים גדולות ומשוננות."
- ד. תיאורי הטבע והנוף – גם הם משרים אווירת קדרות ואיבה.
- "השמש הכתה בקרניה היוקדות על הכיפות הרקומות ורוח חמסינית הלהיטה את הפנים ומילאה את האוויר קדרות ואיבה." השמש יכולה במקרים אחרים לשמש מקור אור וחום חיוביים, אך כאן התיאור אינו חיובי, אינו פסטורלי (שלו), אלא להפך – החום המעיק, השמש והחמסין יוצרים אווירה קודרת מלאת איבה ומאימת. הדרך מתוארת כשוממה. וכך אפשר לומר שבתיאורי הטבע והסביבה יש השלכה של רגשות האדם על הטבע.

נקודת הסיבוב: במעשה שנעשה 20 שנה קודם לכן, כשרשארה אולץ לגרש את אשתו זינב, ונאלץ לתכנן את הנקמה. הכול למען הנקמה: האוכל והשתייה, הכסף והנשים נדחו לקרן זוית... אין אהבה, אין מנוחה, אין חיסכון, הכול נבלע בהכנות ליום המר- הנקמה.

שיא הסיפור: הגילוי. שרשארה מתמלא חשדות. הדרך פנויה מדי, הכול שקט מדי, והמפגש המיוחל עם להלובה אינו מגיע. הוא קצר רוח ולבו נסער. הוא תמה על היעדרות יריבו. הוא חייב למצוא כבר את הפורקן לזעם ולטינה שהוא מחזיק בלבו כבר עשרים שנה! "ענן אבק מחניק וחם עובר על פניו" ומבטא את המתחולל בנפשו. כשנודע לגיבור שאין ביכולתו להגשים את מטרתו הוא נושם בכבדות "בגלל להט האוויר".

המפנה הפתאומי בעלילה משמש **פואנטה**. כעת אפשר להבין מדוע הביטו כולם על שרשארה בתימהון ומדוע להלובה לא יצא לקבל את פניו. עיון חוזר יחשוף רמזים שהיו פזורים באקספוזיציה לעתיד להתרחש – **(רמזים מטרימים)**

◀ "מרה ואכזרית תהיה המערכה אשר תרווה את צימאון הנקמה..."

◀ "הכול נבלע בהתכוננות **ליום המר והנמהר**" (מר ונמהר – קשה ובא בחטף, כמו יום ביצוע גזרה)

◀ "מהדרך **השוממה** המוליכה אל ההר **הסתומה** במעבר צר" מטאפורה לחיים השוממים, שיעדם הנקמה וסופם חלל ריק. רמז לדרך ללא מוצא שאליה יגיע הגיבור בסוף הסיפור.

האקספוזיציה למעשה רומזת בנימה אירונית על הקרב שלא יתרחש, הציפיות שלא יתממשו, על הסוף המר ועל תחושת הכישלון והריקנות. במלים אחרות זוהי אקספוזיציה מטרימה: היא חושפת בנימה אירונית באמצעות רמזים את העתיד להתרחש וגם את דמותו השטוחה של שרשארה הממקד את קיומו בריק. מה שמעצים את הפואנטה הוא השימוש בתכסיס **ההשהיה** – השיחה עם עושה האוכפים הזקן עם-זהרה היא השהיה לקראת גילוי הידיעה המרה על מות להלובה, המשמשת שיא לסיפור. שתי השהיות לסיפור – אחת קשורה לעבר ואחת לעתיד לבוא.

ההתרה- הסיום: הליכתו של שרשארה אל השדות ללא כיוון ומטרה מבטאת את אבדן הדרך ואת הייאוש המר כמוות. הדרך אל ההר הומרה, לאחר אבדן הסיכוי לנקמה, ב"דרך השדות". באופן סמלי הומרה השאיפה אל הפסגה בדרך מישורית, ללא פסגה וללא מטרה, דרך המסמלת את החלל הריק שבנפש הגיבור.

מניעיו של שרשארה לנקמה בלהלובה

להלובה הרס לו את ליל כלולותיו: גזל ממנו את אשתו הטרייה האהובה, אישה שאהב מאז ומתמיד. להלובה ואנשיו התעללו בו באכזריות רבה, השפילו אותו בציבור - קרעו את בגדיו, היכו אותו עד לאבדן ההכרה, להלובה תקע את ראשו

בשלולית של שתן סוס וכו', גזלו את כל רכושו ואילצו אותו להימלט משכונת מגוריו מושפל וחסר כול.

מכאן המניעים העיקריים לנקמה של שרשארה הם ההשפלה והרצון להחזיר לעצמו את כבודו האבוד.

מי הוא להלובה, ומה היו מניעיו להתנהגותו האכזרית כלפי שרשארה?

להלובה היה גיבור השכונה, הבריון של השכונה, שהעניק חסות ליושביה, אבל שלט בה ביד קשה. הוא הרס את חייו של שרשארה מתוך קפריזה (גחמה, סתם משום שכך התחשק לו). להלובה לא התאכזר אל שרשארה משום שחמד את רכושו (שרשארה היה יתום מאב ואם ועבד כעוזר לבונה אוכפים, כך שסביר להניח שלא היו לו הרבה כסף ורכוש), וגם לא בשל אהבה לזינב (משום שאילו רצה בה יכול היה לבקש את ידה מידי אביה, וקרוב לוודאי שאביה לא היה מתנגד), אלא הוא עשה זאת מתוך רצון להפגין כוח, עצמה ושליטה. הייתה בו אכזריות לשמה, וההתעללות בשרשארה גרמה סיפוק, שעשוע ובידור אכזריים לו ולאנשיו. זו הייתה כנראה דרכו עם אנשים רבים, ולא רק עם שרשארה. ובהמשך יתברר לנו שמותו בא לו מידי אנשים שפגע בהם בעבר, והם החליטו לנקום בו ולהרעיל אותו.

שרשארה רוצה לנקום לא רק בלהלובה, אלא בשכונה כולה: "הגיעה שעתך, יא שרדאחה." אנשי השכונה נחלקו לשניים: חבורת הבריונים, אנשיו של להלובה, שסייעו לו בפועל להתאכזר אל שרשארה, ואנשי השכונה, שעמדו מן הצד ושתקו, ולא הגישו לשרשארה כל עזרה, וכך סייעו באופן פסיווי ללהלובה.

מה גרמו לשרשארה עשרים השנים שבהן ציפה לנקמה?

שרשארה מהרהר תוך כדי ההליכה אל השכונה, ומהרהוריו עולה שבשנים ששהה באלכסנדריה שאליה גלה, הצליח להפוך לגיבור, לראש כנופייה שמתגבר על יריביו בקרב. הוא אינו מתחתן, אינו בונה לעצמו בית או חיים, אלא מקדיש את חייו להכנות לנקמה. באופן אירוני הוא הופך להיות, במובנים רבים, בעל מעמד דומה לזה של אויבו להלובה. גם הוא הופך להיות בריון בעל כנופייה, שמאיים על הסובבים אותו, ונאמר שהכסף ששילם לאנשי כנופייתו היה כסף שהשיג בעמל רב, אבל גם בשוד ובגנבה. אלא שלא כמו להלובה המעמד הזה אינו מטרתו של שרשארה, והוא גם אינו נהנה ממנו. הוא רואה במעמדו אמצעי בלבד לנקמתו בלהלובה. עשרים שנה עוברות עליו בלי שייחנה מדבר. בעצם הוא אינו חי, אלא ממוקד כולו בעניין אחד וברגע אחד – הנקמה בלהלובה. הוא מודע למחיר היקר ששילם – "כך נבלו פרחי אביב החיים בכבשן הזעם, הטינה והכאב." (ציור מטפורי שמדגיש את אבדן החיים עקב השאיפה לנקמה). מה שנתן לו את הכוח להמשיך

היה האמונה שברגע שינקום יוכל להחזיר את הגלגל עשרים שנה אחורה, לחזור להיות בעל כבוד ולזכות מחדש בזינב.

תגובתו של שרשארה על הידיעה שלהלובה מת

הידיעה נוחתת על שרשארה כמהלומה. מוכה הלם הוא מגיב בחוסר אמון, בתדהמה, ומלבו פורצת זעקה גדולה, זעקת שבר. הוא נושם בכבדות בגלל להט האוויר ומרגיש כאילו הוא שוקע במעמקי האדמה. פתאום מתברר לו המחיר הנורא ששילם – ולשווא. עשרים שנה אבדו לו בגיהנום, בתשוקה הכפייתית לנקום, והנה מתברר לו שהכול היה לשווא. הנקמה אינה אפשרית, ולכן אין הוא יכול להשיב לעצמו את כבודו האבוד.

הוכחות מן הטקסט:

- "אז פרצה זעקה מעומק לבו של שרשארה, והוא התנוודד כאילו הונחתה עליו מהלומה כבדה... אבוי! הוא נושם בכבדות בגלל להט האוויר... הוא חש עצמו שוקע במעמקי האדמה ואינו יודע מה נותר ממנו על פניה."
- "... זינב, אשר למענה נשרפת עשרים שנה תמימות. האומנם למענה?! לא תגיע אליה מעל גבי גיבור מובס כפי שתכננת... הוי, מה איום החלל הריק!"
- "החלל הריק" – זהו מוטיב שחוזר על עצמו בסיפור. כאילו נתרקן מתוך לבו כל מה שמילא אותו במשך כל השנים האלה – והוא נותר ריק לחלוטין.

האם השאיפה של שרשארה לנקום היא בשל הרצון להחזיר לעצמו את זינב?

שרשארה שואל את עצמו אותה השאלה: "וזינב, כן זינב, אשר למענה שרפת עשרים שנה תמימות. האומנם למענה?!" השאיפה לנקום היא יותר בשל הצורך שלו להגיע לפורקן, להשיב לעצמו את כבודו האבוד, להשפיל את להלובה באותה הדרך שבה להלובה השפיל אותו, יותר מאשר הרצון להחזיר לעצמו את זינב. כשמתברר לו שהנקמה אינה אפשרית עוד, הוא מבין גם שהרצון להשיב לעצמו את זינב היה תירוץ בלבד.

הפגישה בין שרשארה לזינב

עוד לפני המפגש של שרשארה עם זינב הוא כבר מאוכזב מן הפגישה, ודי ברור לו שדבר לא יצמח ממנה, שכן הוא אומר לאנשיו לחכות לו מחוץ לשכונה, ואף שהוא

מהסס, די ברור לו שהוא לא יישאר עם זינב. אל זינב רצה לחזור רק על גבו של גיבור מובס (להלובה). עתה, משאין הנקמה יכולה לצאת אל פועל, אין גם טעם בזינב. שרשארה חוזר פעמים אחדות על המשפט: "הוי, מה איום החלל הריק!" זינב אינה יכולה למלא עבורו את החלל הזה. עוד לפני שראה אותה, הוא כבר מדבר על פגישה פושרת, סתומה ומבושלת. מבונה האוכפים הוא כבר יודע שהיא מוכרת ביצים בשוק, ברור שזו אינה הנערה הצעירה והנחשקת שהוא זוכר.

שרשארה מזהה את זינב לפני שהיא מזהה אותו. הוא מזהה אותה כי הוא יודע את מי הוא הולך לראות. היא גם הייתה במחשבותיו במשך כל אותן השנים, וגם אם מבחינה חיצונית השתנתה – עדיין אפשר היה למצוא קווי דמיון למה שהייתה. ואילו זינב אינה חושבת עליו כלל, והיא בוודאי מופתעת מן הפגישה הלא צפויה הזאת. הוא רואה את זינב, שנראית אחרת לחלוטין מן האישה שאליה השתוקק במשך עשרים שנה. "לעיניו נראתה אישה זרה מלאת בשר. השנים שיוו לתווי פניה התמימות מאז, הבעה של אשה רצינית ובעלת נסיון. היא היתה לבושה שחורים מכף רגל ועד ראש, אולם פניה נשארו יפים ונעימים. הנה היא מתמקחת ונאבקת, מסבירה פנים ומזעיפתם חליפות כדרך תגרנית מנוסה בשוק." אם כן הפגישה מאכזבת גם משום שזינב השתנתה ואינה דומה לנערה הצעירה, התמימה והיפה שזכר, וגם משום שמתברר לו בעצם שלא בזינב חשק כל השנים, אלא בנקמה. ובלא נקמה אין גם טעם בזינב. "כמה התענה במחשבותיו שהיא הכול בחייו, אולם היכן היא!?" את הדברים האלה הוא אומר לעצמו עוד לפני שפגש אותה וראה את השינויים שחלו בה. ואכן הפגישה מהוססת, מביכה, השיחה מקוטעת, הרבה שתיקות ממושכות בין דיבור לדיבור.

זינב מקבלת את שרשארה בטבעיות רבה יותר מזו שהוא מתייחס אליה. נראה כאילו היא מוכנה לקבל אותו, אם כי הדברים אינם נאמרים במפורש. היא שמחה על שובו, וכל עניין הנקמה אינו מעסיק אותה כלל. כשהוא אומר שהשיבה מאכזבת, נאמר שעניינה הבהיקו בחשד ובתמיהה. היא בעצם אינה יודעת על מה הוא מדבר. היא מגיבה בהשלמה: "הכול חלף עבר," כאילו רוצה לומר – אין טעם לעסוק בעבר, אין טעם בנקמה, מה שהיה היה. ואילו שרשארה לעומתה אינו מרפה, הוא ממשיך לעסוק בעניין הנקמה, באכזבה על כי לא הצליח לממש אותה. זינב מזמינה אותו לשבת, ואילו הוא ממשיך בשלו: "אולם מה בצע בשיבה בטרם יוחזר הכבוד האבוד?" שרשארה מרגיש עצמו מושפל גם בעיניה של זינב. זוהי כמובן הרגשה סובייקטיבית שלו. היא כנראה הייתה מוכנה לקבל אותו גם לא כגיבור. אבל שרשארה אינו רוצה בה עוד. לא נשארו מכל אהבתו אליה אלא זיכרונות ואבק. המילה "אבק" חוזרת פעמים אחדות – מעין מוטיב שמשמעו – שריד חסר ערך,

משהו שהוא גרוע מלא כלום. כשנאלץ לגרש אותה לפני עשרים שנה, הייתה בו תקווה שיום יבוא וינקום. עתה נקברה תקוותו.

מה היה קורה אילו שרשארה היה מצליח לנקום בלהלובה?

קשה לדעת מה היה קורה. שאלות רבות בסיפור נשארות פתוחות: האם היה כדאי להקדיש עשרים שנה למען הנקמה? האם שרשארה היה מרגיש סיפוק לאורך זמן? האם היה מצליח לחדש את הקשר עם זינב? האם היה מרגיש אליה אהבה כבעבר? האם היה מצליח להפוך מאדם מריר ושונא לאדם מאושר? האם לא היה מרגיש לאחר הנקמה ריקנות כאילו אין לו עוד בשביל מה לחיות? כל אלה הן שאלות שהסיפור אינו משיב עליהן. אבל נדמה שבכל זאת עולה מסר מן הסיפור. דומה שהסופר מכוון אותנו לכך שגם אילו שרשארה היה מצליח לנקום בלהלובה, הוא היה מרגיש פורקן והקלה זמניים בלבד, ואחר-כך היה מוצא שהטעם העיקרי לחייו נעלם. כל אובססיה – סופה ריקנות. הדרך היחידה שהייתה מאפשרת לשרשארה לשקם את עצמו לאחר ההשפלה שספג מלהלובה הייתה לא לבסס את חייו על השאיפה לנקמה, אלא לעשות משהו אחר עם חייו, משהו שייתן להם תכלית ומשמעות.

מה מרגישים הקוראים כלפי שרשארה בזמן הקריאה?

העלילה נמסרת בעיקרה דרך עיניו של שרשארה. השימוש בשני קולות בדרך של מונולוג פנימי מעצים את היסוד הדרמטי של הסיפור. נקודת התצפית הצמודה לזו של הגיבור גודמת להזדהות עם הגיבור. הרגשת האבדן, ההחמצה והבזבוז גורמת למועקה גם אצל הקורא. זה האחרון עובר תהליך בזמן הקריאה: מהזדהות עם הגיבור והבנה למניעיו לנקום אל ראייה ביקורתית כלפי הנקמה ותוצאותיה. עניין הנקמה רווח מאוד בחברה הערבית, בייחוד זו הפרימיטיבית, הפחות נאורה. מקורה בתקופה קדומה, עוד לפני ייסוד האסלאם, במנהגיהם של בני השבטים הערבים בחצי האי ערב. מכיוון שבין השבטים הייתה יריבות תמידית ומכיוון שבני המדבר נזקקו להגנה באין מדינה ובתי משפט, הגנו בני המשפחה אלה על אלה. כך, למשל, התפתח בקרב בני השבטים המנהג של גאולת הדם, או של נקמת הדם, שלפיו חייבים קרוביו של נרצח לנקום את מותו באמצעות הרג הרוצח או מישהו מבני משפחתו. חששם של בני השבטים מפני גאולת דם היה לעתים גורם מרתיע ממעשי הרג. אם כן עניין הנקמה הפך לנורמה חברתית מקובלת בחברה הערבית, ולכן

הקורא בן התרבות הזאת יכול להרגיש הזדהות גדולה יותר עם דמותו של שרשארה, ואולי אף להרגיש פחות את החמצה של החיים עקב ההתמקדות בנקמה יותר מהקורא שאינו בן התרבות הזאת.

אמנם הנקמה היא רגש אוניברסלי בסיסי ומובן, אבל האדם הרציונלי והמשכיל מבין את חוסר הטעם שבנקמה. זו יכולה להביא לסיפוק זמני בלבד, אבל עלולה לגרום נקמה שכנגד, ובכל מקרה אינה יכולה להשיב את הגלגל לאחור. מן הסיפור נראה שהסופר מבקר את הנקמה. אף שהוא עצמו בן לאותה תרבות (מצרי) – הוא כבר משכיל יותר ומתקדם יותר בדעותיו, והוא מראה שגם אם נפגעת בצדק – מוטב שתשקם את חייך ולא תתמקד בנקמה, כי אז אתה עלול להחמיץ את כל חייך לשווא.

מוטיבים בסיפור

מוטיב השיבה המאוחרת: שרשארה חזר לשכונת שרדאחה מאוחר מדי. אילו חזר כמה שנים קודם לכן, היה אולי יכול לנקום. אבל ייתכן שקודם לכן עדיין לא היה מוכן, ולא יכול היה להוציא אל הפועל את הנקמה. החזרה הזאת מאוחר מדי מכונה בספרות – "מוטיב השיבה המאוחרת". מוטיב זה חוזר ביצירות רבות של יוצרים מכל מיני עמים ותרבויות, ויש לו משמעות אירונית: אין אפשרות לשנות את הגורל. הניסיונות של האדם להילחם בגורל ולתקן את המעוות חסרי סיכוי, ולכן השיבה היא מאוחרת מדי.

הידיעה שלהלובה נרצח כנקמה על אכזריותו (הורעל בבית אחותו) אינה מקלה על שרשארה. הוא חש שכדי להחזיר לעצמו את כבודו האבוד ולהקל על ייסוריו עליו לנקום אישית בלהלובה, עליו לצוות על להלובה לגרש את זינב, כלומר עליו להחזיר ללהלובה בדיוק באותו המטבע שפגע בו להלובה.

השיבה מתוארת גם באמצעות **מוטיב הדרך**, המעבר, התהלכה. הדרך מבטאת את השיבה, אך הדרך שוממה, המעבר צר, רמזים לסיום של היצירה, חוסר היכולת לנקום, הכישלון.

גם **מוטיב האבק**, משקף את רגשות הגיבור, גם הוא מבטא את ייאושו של הגיבור. בתחילת הסיפור מתואר ענן אבק מחניק וחם אשר רומז לסיום הסיפור: כל שנותר הוא האבק לאחר שלא הצליח להגשים את שאיפותיו: "לא נותר אלא אבק". **הנקמה והכבוד** הם הרגשות המרכזיים המודגשים בסיפור. המילים "כבוד" ו"נקמה" מרבות להופיע בו.

גם **מוטיב המוות** מופיע בסיפור, הגיבור בסוף הסיפור מרגיש כמת, לא הצליח להחזיר על "ההשפלה, הכאב והכלה שאבדה".

סוג היצירה

הסיפור "אחרי עשרים שנה" הוא סיפור קצר :

- הוא מוגבל מבחינת הזמן : לאחר ציפייה של עשרים שנה מתרחשת השיבה בשעות ספורות.
- הוא מוגבל מבחינת המקום : מתוארת הדרך לשכונה, השכונה, חנותה של האישה.
- הסיפור מתרכז בנושא מרכזי אחד - רגש הנקמה הנובע מרגש הכבוד שחולל, וזה משפיע על מהלך חיי הגיבור - בדמות מרכזית אחת ובעלילה המובילה אל נקודת שיא. למעשה, בסיום הסיפור נותר "חלל ריק" כיוון שרגש הנקמה לא מצא לו פורקן.

עריכה : איריס דיין

בסיום הקריאה :

הגדרת נקמה : "פגיעה באחר כתגובה לפגיעתו בדך ; עין תחת עין" (מילוג)

שאלות למחשבה ודיון :

כעת אתה יודע מה קרה בסיפור, מדוע הרצון לנקמה היה גדול.

האם היה מקום לנקמה, לדעתך?

מהי התחושה שהרגיש גיבור הסיפור כאשר גילה שאין כבר במי לנקום?

מהי ההחמצה הגדולה ביותר, לדעתך, בסיפור : שאין יותר במי לנקום או שעשרים

שנה מן החיים הוקדשו לנקמה ולא להתפתחות אישית? הסבר את דעתך.

לאחר שאתה יודע תוצאת הסיפור מה היית מציע לשרשורה לעשות?

לסיכום, הסיפור "אחרי עשרים שנה" שנכתב בשנות השישים, מתאר באמצעות גורל הגיבור שרשורה את הנקמה כגורם הרסני ומסוכן שעלול לפגוע גם בנוקם

עצמו. בסופו של דבר הנקמה והשנאה הפכו לתוכן בלעדי של חיי הגיבור והובילו אותו להרס עצמי ולניתוק מהחיים האמיתיים.